

"אגורה באהלה עולמים"

(תהילים ס"א)

בא – תשפ"ג

ההתבטלות אל מול הבורא יתברך

בפרשה הקודמת הראנו שכל סדרת מכות במצרים באה להראות את עצמותו ומציאותו של הבורא בעולם. הקב"ה שולח את משה ובכל פעם מדגיש הוא בפני פרעה את חשיבות המכות: "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ", "למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ". הקב"ה רוצה להכניע את פרעה ולכאורה צריך להבין מה העניין של הקב"ה להכניע את פרעה לפניו? ומדוע מציינת לנו התורה את העניין הזה כל פעם מחדש?

הקושיה מתעצמת יותר כאשר מעיינים בדברי **הזהר הקדוש** שאומר, שהקב"ה שבר מלך זקן וכסיל והוא פרעה ובשעה שאמר משה אלוקי העבריים נקרא עלינו, אמר פרעה, לא ידעתי את ה' ובא הקב"ה לייקר את שמו בעולם. כיוון שהלקה את פרעה ועמו, אמר פרעה, ה' צדיק ואני ועמי הרשעים וכיוון שמלך הודה שהקב"ה שולט על הכל, נתעלה הקב"ה ואם לא היה ככע פרעה, לא היו יכולים ישראל לקבל את התורה. והקושייה מתעצמת, מדוע אנו זקוקים להודאת פרעה בקב"ה על מנת לקבל את התורה?

עוד אומר **המדרש רבה** (שמות, יד, ד): "ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו [נגו'] ויאמר משה, גם אתה תתן בדינינו זבחים ונתת ליה משה (לפרעה), לא תהא סבור שאנו נזבח משלנו כלום, אלא גם אתה תתן בדינינו זבחים ועולות שנקריב להקדוש ברוך הוא על שמך וגם מקננו ילך עמנו". דברי המדרש אינם מובנים, הרי כל עם ישראל התעשרו מאוד במכת החושך ולכולם היו קרבנות ומדוע זקוקים הם לקרבנות מפרעה?

ועוד, שעיקר הבאת הקרבן זה להתוודות עליו, לראות מה עושים לקרבן ולחשוב שפעולות אלו היו צריכות להתבצע על האדם וכך יעשה תשובה ונמצא שהעיקר הוא שיביא אדם קרבן משל עצמו ומפליא מה שאומר המדרש, "שנקריב לקב"ה על שמך", מה כוונת המדרש?

דבר נוסף, ראינו שכאשר אומר השם למשה ללכת לגאול את ישראל הוא נכנס לארמון פרעה ואומר **הילקוט שמעוני**, שבפתח הארמון ישבו אריות שלא נתנו לאיש להיכנס לארמון ללא רשות פרעה. כאשר משה הגיע, אותם אריות היו הולכים אחריו ככלב שהולך אחר אדוניו. פרעה רואה זאת ומשתומם, הרי מעולם לא אירע דבר שכזה להיכנס לארמון ללא אישור המלך.

אם כן, כניסת משה לפרעה כבר גרמה לפחד אצל הרבה אנשים ועשתה רעש גדול במצרים. פרעה כמובן לא מתרגש יתר על המידה ומכביד את העבודה על ישראל. כאשר יוצאים משה ואהרן מלפני פרעה אומרת התורה: "ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם מצאתם פרעה, ויאמרו אליהם ירא יהוה עליכם וישפט אשר הבאשמתם את ריחנו פְּעֵי פְּרֹעֶה וְעֵינֵי עֶבְדֵיךָ לָתֵת חֶרֶב בְּיַד לְהַרְגֵנוּ". אומר **רש"י**: "ויפגעו" – אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל ניצים ונצבים – דתן ואבירם היו, שנאמר בהם יצאו נצבים". ויש לשאול כיצד העזו דתן ואבירם פניהם לדבר כך אל שני גדולי העם? הרי כולם שמעו על כניסתם לארמון פרעה ללא הזמנה ונדחמו, כיצד דבר זה לא השפיע גם עליהם?

רבותינו מדירים את ישראל במצרים כעובר במעי אימו. העובר במעי אימו ניזון מאכילתה של האם ומושפע ממנה. כך ישראל הושפעו מהמצריים ובעצם העזות שהיתה לפרעה, שאמר מי השם שאשמע בקולו השפיע על ישראל. זה מה שאמרנו בשם השל"ה הקדוש, שפירש ש"וירעו אותנו המצריים", עשו אותנו רעים בהשפעותיהם.

אומר **הספורנו**: "לא ידעתי את ה' – לא ידעתי שום נמצא מהוה אחר אפיסות מוחלט". וגם את ישראל לא אשלח – וגם שיתאמת מציאות זה הנמצא, לא בשביל זה אשלח את ישראל".

הספורנו בא ללמדנו שפרעה לא היה שוגג, הוא לא אחד שלא יודע, אלא עושה הכל במזיד ובכוונת תחילה למרוד בשם.

בסוף הפרשה הקודמת אמרה התורה: "וְהִחֲסֶה וְהִפְסָמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפְיֶלֶת הַקֶּה". אומר **הספורנו**: "בא וראה מה רב רשעם של פרעה ועבדיו, כי אף על פי שהחיסה והכוסמת לא נכו, ומשה התפלל, וראה פרעה כי חדל כל הרע כתפלתו, כי באופן אחר היה כלה גם יתר הפלטה, מכל מקום הוסיף פרעה לחטא והכביד לבו במזיד הוא ועבדיו".

מכאן נלמד כי התנהגות זו של פרעה השפיע על ישראל שהיו במצרים. אומר **המהר"ל**: "דתן ואבירם היו היפך הגמור ממשה ואהרן הקדושים" וכמו שאנו מבינים שמשה ואהרן היו דבוקים בבורא יתברך, כך היו דתן ואבירם רחוקים כיכ ממנו וכמו שהעז פרעה פנים להגיד מי השם שאשמע בקולו, כך הייתה להם עזות לדבר נגד שני הקדושים של עם ישראל. ההשפעה של פרעה ומצרים היתה גדולה ולכן שמונים אחוז מישראל לא זכו ולא רצו לצאת ממצרים. שכפי שעובר במעי אימו מושפע מאכילתה, כך הושפעו ישראל מהמצריים והמרידה שלהם בהשם תחלה בתוכם.

בסוף הפרשה אנו רואים שהקב"ה מצווה את ישראל לקיים שתי מצוות שבלעדיהן אינם יכולים לצאת ממצרים והן, קרבן פסח וברית המילה. ומה מיוחד כ"כ בשתי מצוות אלו שאין במצוות אחרות? עניין הכניעה! במצוות אלו היה על ישראל לשים את השכל בצד ולעשות את הציווי האלו.

אומר **המדרש רבה** (דברים, א, יב): "א"ר לוי בר חמא ומה מי שעובד עבודת כוכבים הרי הוא כמותו שנאמר "כמוהם יהיו עושיהם וגו'" מי שעובד להקב"ה לא כל שכן שיהיה כמותו? ומניין? שכתוב "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו".

מסופר על תלמידי הבעל שם טוב, שסיפרו לרב כי יש יהודי שכל היוצא מפיו מתקיים. שלח הרב לבדוק אחריו ולא מצאו בו משהו מיוחד שעושה, שמע זאת הרב והחליט ללכת בעצמו לבדוק את העניין. הגיע הרב לאותו יהודי ושאל אותו מה מעשיו. השיב היהודי, שהוא החליט לפתוח עסק וחיפש שותף, לבסוף החליט לקחת את הקב"ה לשותף איתו חצי חצי ומאותו זמן מפרשי היהודי מחצית מהרווחים לצדקה ולתורה. חזר הרב לתלמידיו ואמר להם, הקב"ה שותף איתו, אם יבקש השותף השני דבר מה, לא יסייע לו שותפו? לכן דבריו מתקיימים. כך הבוטח בהשם, השם הוא מבטחו!

הקב"ה מבקש מישראל שיעשו את קרבן הפסח במצרים! והרי מצאנו במכת הערוב שביקש משה ללכת לזבוח להשם ופרעה אומר לו, תזבחו כאן בארץ לא צריך ללכת. משיב לו משה: "לא נכון לעשות כן כי תועֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת תְּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ". משה מבין את הסכנה הכרוכה בדבר, לזבוח את אלוהי מצרים לעיניהם וכעת אומר הקב"ה לעשות את הקרבן בתוך מצרים ובשבלים. שלב ראשון למשוך את השם. שלב שני, לקשור את השם למיטה במשך ארבעה ימים והשה צועק. שלב שלישי לצלות אותו שלם. פעולות אלו הם ממש הכרזת מלחמה עם מצרים. אבל בלי מעשה זה לא יכולים ישראל לצאת ממצרים ולמרות הסכנה וחוסר ההגיון כביכול במעשה, לא היה מי שקם מנגד וכולם נכנעו לפני הקב"ה בביטול מוחלט.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

ונבין את כוונת רבותינו שאמרו, שהיו ישראל כעובר במעי אימו, השפעה ישירה זו גרמה להם לכפירה ולע"ז. זה שאמר הזוהר הקדוש, עד שפרעה לא יודה וייכנע, לא יקבלו ישראל את התורה.

במכת בכורות נשבר פרעה לגמרי ואמר, קומו צאו מתוך עמי. בקריעת ים סוף כתוב "אחד מהם לא נותר", אחד נותר וזה פרעה שיספר בניסים שעשה הקב"ה. ולמה מדגישה התורה אחד מהם לא נשאר? שכל בחינות קליפות מצרים, ברגע שבטלו, עם ישראל יכלו להיולד מחדש. אין כבר מי שישפיע עליהם ויגרום להם לפעול בדרך מסוימת ולכן כתוב "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" - שכאשר יתבטלו המצרים ביטול מוחלט, אז לא תוסיפו לראותם - שההשפעה שלהם עליכם תתפוגג.

מכאן נבין את העומק למה ממתין הקב"ה עם קרבן הפסח עד לרגע האחרון ליציאה ממצרים. הקב"ה בעצם מחכה לכניעה של מצרים וממילא כשה יקרה, יתנוצץ בישראל עניין הכניעה מול השם יתברך. ונמצא שמה שאמר הקב"ה לפרעה, למען תדע כי אין כמוני ואני השם בקרב הארץ, הדברים אינם עבור פרעה, אלא בעבור עם ישראל. כיוון שכאשר ייכנע פרעה ותבטל מרידתו בקב"ה, רק אז יכולים ישראל להגיע למדרגה של ויאמינו בהשם ובמשה עבדו. אם כן, כל התהליך הוא עבור כניעתם של ישראל שלב אחר שלב וזה שאמר משה שלא תהה סבור שנזבח משלנו כלום, אלא גם אתה תיתן בידני. אמרנו שמהות הקרבן להבין שהנעשה בו היה צריך להיעשות באדם, ואומר משה לפרעה: "עודך מסתולל בתוך עמי" ובעצם אינם יכולים להקריב ורק כאשר אתה תיתן, אנו נקריב. אם כן, אין הכוונה בפשט הדברים ששיבא פרעה קרבנות עבור ישראל, אלא שישגיע להכרה שצריך להקריב לפני השם ואז הדבר יתרחש גם אצל ישראל. לכן אומר לו משה, גם מקננו ילך עמנו, זו יצאה מוחלטת!

הגמרא בסוטה אומרת, בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגא (לפני ימות המשיח, החוצפה הגדלה)... וחכמות סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להישען? על אבינו שבשמיים". בעומק, אומרים הגויים סביבנו "איה אלוקיד", היכן הוא האלוקים שאתם אומרים שיש לו כוחות? וע"י כך מכניסים כפירה ומצננים אותנו מעבודת ה' וכמו שבמצרים הדבר הלך והתעצם עד הגאולה, כך בגאולה האחרונה, הכפירה והמתירנות כנגד השם הולכת וגוברת והדברים עלולים להשפיע עלינו, כעובר במעי אימו ועליו לחשוב כיצד להינצל.

אומר **הגרי"א** בספר אבן שלמה: כמו שבתבואה יש שלושה מיני פסולת: מוץ, תבן וסובין כן ישראל נמשלו לתבואה ויש שלושה מיני פסולת: ישמעאל, עשו וערב רב. נגד אברהם ויצחק שמם יצאו ישמעאל ועשו, יש שני משיחים (משיח בן דוד, משיח בן יוסף) והם יבררו את ישראל ממוץ ותבן. אבל עדיין לא יהיה הביורר גמור עד שיתבררו הערב רב שהם כנגד הסובין, שהם דבוקים מאוד והם פסולת כנגד יעקב והם כנגד ביטול ופריקת עול מלכות שמיים (הם מצננים את ישראל ע"י תחבורה בשבת, הורדת כשרויות וכו'), הם דבוקים בישראל וישראל לומדים ממעשיהם, דברים אלו כתב אותם הגרי"א לפני מאתיים וחמישים שנה. אדם יחשוב שהוא חזק ויכול לשרוד ופתאום ימצא עצמו מזלזל ברבנים ולומדי התורה) וכמו שאי אפשר להפריד הסובין מהקמח עד שיטחן את התבואה היטב, כך אי אפשר להפריד הערב רב - רק ע"י קושי הגלות (זה כוונת רבותינו שיתהה האמת נעדרת, שמצליחים להכניס הרעל בתוכנו עד שאין אנו מצליחים לראות את האמת). אומר השם משמואל: עד שתהה חלילה התורה נמאסת ויראי השם יהיו מזולזלים והשעה תשחק להם וישראל יהיו מעונים תחת ידם וקצרה ידם מלהושיע ויראה העוול שעושים בכל מקום ואין פוצה פה ומצפצף והיא היא החוצפה ישגה. זה בדיוק מה שקורה היום!

זו הגלות האחרונה ומה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה! אם לא יעסוק בה, ההשפעות יחדרו לתוכו ועלול הוא לזלזל בבורא יתברך והכל מהעבר רב שמצליחים לטשטש את האמת וכפי שעובר מושפע ממאכל אימו, כך אנו עלולים להיות מושפעים מהם.

מגלה לנו הקב"ה, מי שרוצה גאולה פרטית וכללית, עליו להניח את השכל הצד ולהתבטל ביטול גמור לפני השם יתברך מבלי לחשוב מה יגידו עליו ולראות רק את השם לנגד עיניו. אחד כזה יזכה לגאולה!

יהי רצון שיהיה לנו הכוח לעמוד בפרץ ולהתבטל לפני הבורא ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימנו אמן!

במצוות המילה, יקבלו ישראל את הציווי ביד' בניסן, באותו ערב היו צריכים לאכול את קרבן הפסח ולמחרת בבוקר לצאת ממצרים לכיוון המדבר. ואיזה הגיון יש לעשות ברית לפני היציאה לדרך? מי יכול ללכת לאחר ניתוח כזה? הרי משה לא מל את בנו כיוון שיצא לדרך לגאול את ישראל ולא רצה לעכב את גאולתם ומאידך לא רצה לסכן את בנו. אבל הקב"ה הציב תנאי ליציאה ממצרים ולמרות הקושי השכלי בדבר, ישראל מקיימים את הציווי. זכו ישראל ונרפאו כולם בזכות הכניעה שהיתה להם כלפי הקב"ה.

זה שכתוב: "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסְעֵי אַחֲרֵיהֶם" - שראו את שרו של מצרים רודף אחריהם ונכנס בהם פחד. מה עושה משה? צועק להשם. ישראל רואים את המנהיג שלהם שעשה שפטים במצרים, לפתע צועק להשם שיעזור ונראה לכאורה שאין למשה מענה. אומר השם למשה: "מַה תִּצְעַק אֵלַי דָּבָר אֲלֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁעוּי". מפרש **רש"י**: "אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם. כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בני ויצאו לקרוע להם הים". מדגיש לנו רש"י שבניי כבר האמינו בהשם ע"י קיום מצוות קרבן פסח, במילה ובוה שיצאו למדבר בלי לדעת לאן הם הולכים ולכן לא אמר שיאמינו בלשון עתיד ודבר זה הספיק בכדי שיזכו שיקרע להם הים.

עוד מצינו שכתוב: "דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁבּוּ וְיִחַנו וְלִפְנֵי פִי הַחִילֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צֶפֶן וְנָחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם". אומרים רבותינו, ע"ז אחת נשארה במצרים (פי החירות) ואמר הקב"ה שובו לאחור אל פי החירות. כך פרעה יבין שאותה ע"ז סגרה על ישראל, זו תהיה טעותו ויבוא לרדוף אחרי ישראל. אז כלפי פרעה זה דבר טוב ויפה, אבל כלפי ישראל זה בעיה ובכל זאת כתוב "ויעשו כן". אומר **רש"י**: "להגיד שבחן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפיו, אנו צריכים לברוח. אלא אמרו, אין לנו אלא דברי בן עמרם". ישראל לא שואלים שאלות אפילו שאין הדבר נראה הגיוני ובעצם רוצה הקב"ה שישראל יזרקו את השכל והמחשבות שלהם, ידבקו בו ויעשו את רצונו וממילא כאשר יתבטלו לפניו, יזכו לישועה.

השיא של ההכנעה של ישראל הוא במעמד הר סיני, שם אמרו "נעשה ונשמע" ויצאה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני? וכיצד הסכימו ישראל לקבל את התורה בלי לבדוק מה כתוב בה, כפי שעשו שאר האומות? זו הכניעה המוחלטת! הם הבינו שאם השם נותן, וודאי שזה טוב עבורם ואין צורך לבדוק. בזכות זה זכו ששמה יקבל את התורה מפי הגבורה.

הגמרא ביבמות מביאה מעשה בר' ישמעאל בר' יוסי, שהגיע ללמוד תורה מרבנו הקדוש. כאשר נכנס לבית המדרש היו כבר כולם ישובים על הארץ והיה נראה כאילו הוא פוסע על ראשי האנשים. שאל השמש, מי זה עושה כך? אמר לו ר' ישמעאל, ללמוד תורה מרבנו באתי. אמר לו, וכי הגון אתה ללמוד תורה ממנו? השיב לו, וכי משה היה הגון ללמוד מפי הגבורה? שהרי אין מי שנחשב למשהו לפני השם יתברך ואפילו משה עם כל גדולתו, ביחס לקב"ה לא קרב זה אל זה. אם כן, על מה זכה משה ללמוד מפי הגבורה ולא שלח לו מלאך ללמדו? אלא, הזכות של ישראל על כניעתם להשם שאמרו 'נעשה ונשמע' עמדה להם וזכו שהשליח שלהם משה יקבל את התורה מפי הגבורה.

הראיה לדבר, שבחטא העגל אומר הקב"ה למשה, 'לך רד כי שיחת עמך', שנתתי לך בעבור ישראל. כיוון שעכשיו הם אינם בגדר של נעשה ונשמע, לך רד. כל עוד היו ישראל בכניעה, זכו. אבל ברגע שהכניעה אינה מוחלטת, הקב"ה מרחיק את משה.

נמצא שעם ישראל עובר שלבים באמונה, קרבן פסח, מילה, יציאה לדרך, נעשה ונשמע וכל זה מהיכן? כעובר במעי אימו. פרעה אמר במכת ערוב, לכו עיבדו את השם בארץ מצרים וזה הסדק הראשון אצל פרעה שהרי בתחילה אמר מי השם ופתאום הוא מסכים שילכו לזבוח. בשלב השני אומר פרעה, לכו עבדו הגברים וכאן מתרחב הסדק ומסכים לשחרר את הגברים. במכת חושך נשבר פרעה עוד קצת ואומר תלכו לזבוח רק את הצאן והבקר תשאירו. אומר לו משה, גם אתה תיתן בידניו זבחים ועולות.

נמצא שלאט לאט פרעה נשבר וכפירתו בהשם מתבטלת וכאשר זה קורה, מתחילה להיווצר כניעה אצל ישראל אל מול הקב"ה. כשהרוע של מצרים מתפוגג, בו בזמן ישראל מתחזקים באמונה בהשם. וכיוון שהיה לפרעה כוח להחזיק במרד שלו מול הקב"ה, גרם הדבר לרבים מישראל לא לצאת ממצרים ובפרט השפיע הדבר על דתן ואבירים.

אומרת התורה: "וַיִּאָמֶר פְּרָעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ סֹרָה עֲלֵיהֶם הַמְדָּבָר". מפרש **רש"י** למי דיבר פרעה? לא עם בניי, אלא על בניי. אומר **התרגום יהונתן**: אמר פרעה לדתן ואבירים בני ישראל שנשארו במצרים. פרעה בעצם מדבר אל דתן ואבירים שנשארו במצרים, שהם היפך קדושתם של משה ואהרן. אצלם חדר כ"כ רוע מצרים עד שהם מתכסים עצה יחד עם פרעה כיצד להשיב את ישראל למצרים.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

מוקדש לרפואת אלעד בן מירב, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רון בן מתילדה, עדה בת שרה, לעילוי נשמת דוד בן מרים, רבקה בת פרחא ולהצלחת עם ישראל